

AZƏRBAYCAN TƏHSİLİNİN İNKİŞAFINDA HEYDƏR ƏLİYEVİN İDARƏÇİLİK TƏCRÜBƏSİNDƏN İSTİFADƏNİN İCTİMAİ-TARİXİ VƏ ELMİ NƏZƏRİ MƏSƏLƏLƏRİ

Qurbanov Səbuhi Yusif oğlu
Şəki şəhər 20 nömrəli tam orta məktəb
sebuhi4.80@mail.ru

***Açar sözlər:** Ulu öndər, Heydər Əliyev, müəllim, vətənpərvər, təhsil, elm, gənclər, dövlət*

Təhsilimizin hər dövründə Heydər Əliyev imzası var. Ulu öndərin ölümündən sonra da onun ideyaları davam edir, izləri qorunur və dəyərləri aşılır. Heydər Əliyevin diqqət yetirdiyi məsələlərdən biri də vətənpərvərlik tərbiyəsi idi. Hələ bu gün təhsilimizdə xüsusi yer, diqqət və dəyər alan vətənpərvərlik gənc uşaqlarda aşılır və dərslərdə vurğulanır. İşğal altındakı torpaqlarımız da tez-tez xatırlanır. Heydər Əliyevin müəllimlik peşəsinə verdiyi dəyər də təqdirə layiqdir.

СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЕ И НАУЧНЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ОПЫТА ГАЙДЕРА АЛИЕВА В РАЗВИТИИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Курбанов Сабухи Юсиф оглы

***Ключевые слова:** Великий лидер, Гейдар Алиев, учитель, патриот, образование, наука, молодежь, государство.*

Каждый период нашего образования имеет подпись Гейдара Алиева. Даже после смерти великого лидера продолжают его идеи, сохраняются его следы и прививаются его ценности. Одним из вопросов, которому уделял внимание Гейдар Алиев, было воспитание патриотизма. Даже сегодня патриотизм, которому уделяется особое место, внимание и ценность в нашем образовании, прививается детям младшего возраста и подчеркивается в учебниках. Также часто упоминаются наши земли под оккупацией. Достояна уважения и ценность Гейдара Алиева для педагогической профессии.

SOCIO-HISTORICAL AND SCIENTIFIC ISSUES OF USING HAYDER ALIYEV'S ADMINISTRATIVE EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF AZERBAIJAN EDUCATION

Qurbanov Sabuhi Yusif oğlu

Keywords: *Great leader, Heydar Aliyev, teacher, patriot, education, science, youth, state*

Every period of our education has Heydar Aliyev's signature. Even after the death of the great leader, his ideas continue, his traces are preserved and his values are instilled. One of the issues that Heydar Aliyev paid attention to was the education of patriotism. Even today, patriotism, which receives a special place, attention and value in our education, is instilled in young children and emphasized in textbooks. Our lands under occupation are also often mentioned. Heydar Aliyev's value to the teaching profession is also worthy of appreciation.

Biz bilirik ki, təhsilin insan həyatındakı rolu əvəz olunmayandır. Müqəddəs Qurani-Kərimdə insana bütün ömrü boyu oxumaq və öyrənmək tövsiyyə olunur, hətta alimin qələminin mürəkkəbi şəhidin qanından üstün tutulur.

Hər zaman “Təhsil millətin gələcəyidir” deyənlər və müəllim adını ən yüksək zirvə hesab edən ulu öndərimiz Heydər Əliyev təhsilə, keyfiyyətli təhsilə böyük önəm vermişdir.

Heydər Əliyev elm və təhsilin inkişafına böyük qayğı ilə yanaşırdı. O, elə bir şəxsiyyətdir ki, XX əsrin 30 ili dövlətimizin tarixində Heydər Əliyev dövrü olub. Ulu öndər Heydər Əliyev tariximizdə çox mühüm və böyük bir yer tutub. Məhz bu dahi şəxsiyyətin zəngin irsi uzun müddət diqqət mərkəzində olub və olacaqdır. Bir çox tədqiqatçılar tərəfindən araşdırılır. Həmçinin bu magistr dissertasiyası da Ulu öndər H.Əliyevin dövlətimiz və təhsilimiz üçün etdiklərini araşdırmağa, öyrənməyə həsr edilib. Bununla yanaşı ümummilli liderin zəngin idarəçilik təcrübələrinin günümüzdə də istifadə olunduğunu unutmayaq.

Heydər Əliyev Azərbaycanın müstəqillik mübarizəsində əvəz olunmaz xidmətləri ilə əfsanəyə çevrilmiş, bütün azərbaycanlıların qəlbini qazanmışdır.

Biz bilirik ki, təhsilimizin vacib inkişaf mərhələləri görkəmli şəxsiyyət, ümummilli liderimiz H. Əliyevin adı və dövlətimiz üçün etdikləri ilə bağlıdır. Ulu öndərimizin təhsil sahəsinin inkişafına əvəz olunmaz diqqəti və qayğısı olmuşdur ki, bu da özündən sonrakı nəsillərə qoyduğu dəyərli bir təcrübə, yoldur.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin təhsilə və təhsilimizin inkişafına verdiyi dəyər əvəz edilməzdir. Dahi şəxsiyyət ölkəmizə, xalqımıza rəhbərlik

etdiyi ilk dövründə etibarən, yəni 1969-1982-ci illərdə təhsilimizə çox böyük qayğı göstərmişdir və bu qayğısının nəticəsi kimi bir çox yeni, dünya standartlarına uyğun məktəb binası tikilib və istifadəyə verilib. Bu dövrdə ölkəmizdə yeni ali və peşə təhsil mərkəzləri açılıb və bununla yanaşı bir çox təhsil müəssisələrinin sıradan çıxan maddi, texniki bazası yenisi ilə əvəz olunub, yenilənib və möhkəmləndirilib, lazım olan avadanlıqlarla təchiz olunub. H. Əliyev cənabları həmişə gənc nəslin hərtərəfli inkişafına, dünyagörüşünün artmasına böyük dəyər verib, qayğı göstərirdi və bu dəyər hər zaman özünü açıq bir şəkildə göstərmişdir. Ümummillə liderimiz uğurlu siyasəti sayəsində hər il yüzlərlə gənc təhsil alması üçün SSRİ-nin tərkibindəki müxtəlif ali təhsil mərkəzlərinə göndərilirdi. Bu gənclər dövlətimiz üçün çox lazımlı olan bir çox müxtəlif ixtisaslarda təhsil alırdılar və beləliklə respublikamızın bacarıqlı mütəxəssislərinin sayı ildən-ilə artırdı.

“Təhsil millətin gələcəyidir” şüarını səsləndirən Ulu öndər H. Əliyev cənabları təhsilə həmişə ən vacib sahə kimi baxmışdır. Dahi şəxs dövlətimizə rəhbərliyinin ikinci dövründə, yəni 1993-2003-cü illərdə də bu sahənin inkişafına, yüksəldilməsinə xüsusi zaman və diqqət ayırıb. Bu illərdən başlayaraq təhsil sistemimiz təkmilləşdirilib və təhsil sistemimizin dünya təhsil sisteminə qoşulması üçün geniş və əlverişli imkanlar yaradılıb. Bir çox məktəb binaları tikilib istifadəyə verilib, bununla yanaşı yeni dərslilər hazırlanıb, çap edilib və pulsuz formada şagirdlərin ixtiyarına verilib. Dövlət başçımızın təşəbbüsü ilə təhsil üzrə bir-birində dəyərli müxtəlif proqramlar və layihələr hazırlanıb. Bütün bunlar uğurla həyata keçirilib.

1998-ci ildə Müəllimlər qurultayında Vətən oğlu H.Əliyev dəyərli nitq söyləyib. Ümummillə lider öz çıxışında təhsilimizin inkişafına aid dəyərli fikirlərini bildirib və tövsiyələrini verib. Hər zaman müəllimləri, bu peşəni, müəllim zəhmətini, əməyini çox yüksək qiymətləndirən, dəyər verən müdrik insan Heydər Əliyev bildirirdi ki: “...Bizim müstəqil dövlətimizdə, Azərbaycan cəmiyyətində təhsilin əsas siması olan müəllim bugün də, həmçinin gələcək zamanlarda da ən hörmətli insan, şəxs kimi qəbul edilməlidir. Unutmamalıyıq ki, müəllimlik peşəsi ən dəyərli, ən yüksək qiymətə layiq olan bir peşədir”.

Müdrik insan Heydər Əliyev təhsillə bağlı bir sıra mühüm fərmanları və sərəncamları imzalayıb. Unutmaq olmaz ki, bu prioritet sahənin inkişafında məhz bu fərman və sərəncamların xüsusi rolu olub.

Müdrik dövlət xadiminin parlaq, bir-birindən dəyərli ideyaları bugün də Prezidentimiz İlham Əliyev cənabları tərəfindən birmənalı şəkildə həyata keçirilir. Son zamanlarda Respublikamızda bu önəmli sahədə həyata keçirilməkdə olan tədbirlər, islahatlar, layihələr və bir çox dövlət proqramları təhsil sahəsinə böyük töhfələr verib və verməyə davam edir. Bu kimi önəmli addımlardan biri də Baloniya prosesinə qoşulmaqdır ki, bunu Azərbaycan 2005-ci ildə həyata keçirib.

Təhsil sitemimizin dünya təhsilinə qoşulması və bir hissəsi olmaq üçün bir sıra vacib tədbirlər həyata keçirilib və keçirilir. Bunlardan biri də “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində təhsilə istedad və marağı olan minlərlə gəncin İtaliyada, Türkiyədə, Fransada, Almaniyada, Kanadada və bir sıra başqa ölkələrin ən öndə gedən, nüfuzlu universitetlərinə göndərilib və təhsilin müxtəlif pillələrində oxumuşlar. Bu gənclər respublikamızda kifayət qədər yaxşı tədris edilməyən və dövlətimiz üçün zəruri olan ixtisaslarda təhsil alıblar. Xaricdə təhsilini uğurla başa vurub ölkəmizə qayıdan gənclər müxtəlif qurumlarda müxtəlif vəzifələrdə çalışırlar.

Heydər Əliyev adına fondun dəyərli təşəbbüsü ilə maaliyələşdirilmiş və reallaşdırılmış eni bir layihə olan “Yeni Azərbaycana - yeni məktəblər” layihəsi çərçivəsində bir çox işlər görülmüşdür. Son illərdə vətənimizdə standartlara cavab verən, standartları ödəyən 3000-dən çox müasir məktəb binası tikilib və qısa bir müddət ərzində istifadəyə verilib. Yeni tikilən məktəblər və bununla yanaşı bir sıra köhnə məktəblər də yeni texniki avadanlıqlarla təchiz edilib. Priortet sahələrdən biri olan təhsil sahəsində mühüm faktor olan informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından tətbiq üçün bu istiqamətdə əhəmiyyətli işlər görülüb.

Günümüzdə Azərbaycanda təhsillə yanaşı, həm də iqtisadiyyat, mədəniyyət və s. sahələr də dayanmadan sürətlə təkmilləşir, durmadan inkişaf edir. Dövlətimiz öz inkişaf səviyyəsinə görə dünyada öz sözünü deyən, öndə gedən ölkələrdən çox az fərqlənir və biz inanırıq ki, belə sürətli inkişaf, düzgün qurulmuş strategiya ilə bir müddət sonra Azərbaycan da təhsildə öz sözünü deyən güclü dövlətlərdən biri olacaq. Bütün bu nailiyyətlər müdrik siyasətçi Heydər Əliyev siyasətinin və onun davamçısı olan İlham Əliyev fəaliyyətinin bəhrələridir.

Heydər Əliyevin fəaliyyətində təhsil sahəsi hər zaman xüsusi yer tutub. O, ölkənin və xalqın inkişafında, hərtərəfli tərəqqisində və uğurlar əldə etməsində təhsilin xüsusi rolunu hər zaman vurğulamış, nəzərə almış. H. Əliyev bu sahəni yüksək dəyərləndirmişdir. Görkəmli dövlət xadimi qeyd edirdi: “Ölkəsinin inkişafını təmin etmək istəyən hər bir dövlət öz xalqının, millətinin, vətəndaşlarının inkişafını təmin etməli, elmini və mədəniyyətini daim diqqət mərkəzində saxlamalı, dünya standartlarına çatdırmalı və mütləq, ən çox da priortitet sahə olan təhsilə önəm verməlidir. Təhsilin, elmin, biliyin inkişafı üçün çalışmalı və lazım olan bütün şəraiti, imkanları yaratmalıdır”.

Ulu öndərimiz məzmunundan, təbiətindən, məqsədlərindən, effektiv təhsil təşkilatından, müəllimlərin ləyaqətindən, şagird və tələbələrin məsuliyyətlərindən də danışıbmış və

O, həmçinin Azərbaycanda təhsilin hərtərəfli inkişafına qayğı göstərmiş və bu il

lər ərzində bu sahədə baş verən böyük hadisələrin stimullaşdırılması üçün sisteməlik tədbirlər görmüşdür.

Azərbaycana rəhbərliyinin birinci və ikinci dövründə Heydər Əliyev cənabları təhsili hər zaman strateji sahə hesab edirdi. Onların ölkənin və xalqın inkişafındakı rolunu yüksək qiymətləndirib "Təhsil dövlətimizin millətimize və xalqımızın gələcəyi üçün çox vacib və bir o qədər də əvəzolunmaz sahədir" fikrini bildirən müdrik rəhbər, Azərbaycanda təhsilin inkişafında əvəzolunmaz işlər görüb.

Görkəmli dövlət xadimi təhsili təkcə savadlı olmaq, oxumaq, elm, bilik toplamaq fürsəti olaraq qiymətləndirmirdi. O, vətəndaşın həyatının daha yaxşı qurulmasında, cəmiyyətin tərəqqisində iştirak edə bilməsi üçün təhsilin vacib rolunu vurğulayırdı: "Gözəl bir proses olan həyatda uğurla, həmçinin aktiv fəaliyyət göstərmək üçün bir insanın müasir tələblərə cavab verən bir təhsili olmalıdır".

Heydər Əliyev orta məktəblərdə əldə olunan biliklərin mahiyyətini və məzmununu yüksək qiymətləndirdi. Ulu öndər hər bir insanın həyat vəziyyətinin və cəmiyyətdəki yerinin formalaşmasında orta təhsilin vacibliyini vurğuladı. Bu məzmununda ulu öndərin aşağıdakı dəyərli düşüncələri vardır: "şagirdlər orta məktəblərdə təməl təhsili alır ... Əsas, dərin orta təhsili olan insan, cəmiyyətdə, işdə iştirak edir ... cəmiyyətimizin şüurlu bir üzvü olur".

Bu mövzunu davam etdirərək unutmayaq ki, ulu öndərlərin orta təhsildə qarşılaşdığı problemlərlə bağlı dəyərli təklifləri və məsuliyyətlə gördüyü işlər həmişə öz dəyərini qoruyub saxlayan real fəaliyyət proqramlarıdır. Xalqımızın dahi rəhbəri Heydər Əliyev tələbələrin bütün lazımi elmlər üzrə zəruri, təməl biliklərə yiyələnmələrini, təhsil mərkəzlərində, o cümlədən orta məktəblərdə seçdikləri gələcək ixtisasları və hər bir tələbə üçün son dərəcə vacib olan mövzuların öyrənilməsinə tələb etdi.

O, həmçinin vurğuladı: "Uşaqlarımız və gənclərimiz hər şeyi bilməlidirlər. Xüsusən ixtisaslaşmaq istədikləri ixtisaslar üçün lazımlı fənnləri daha mükəmməl bilməlidirlər. Ancaq orta məktəblər üçün bir sıra şərtlərimiz var, onları yerinə yetirməlidirlər. Azərbaycan dilini, ədəbiyyatımızı, dövlətimizin şanlı tarixini və mədəniyyətimizi bilməlidirlər.

Bütün bunlar təhsilimizin milli məzmununu müəyyən edən və ciddi bir vəzifə kimi təyin olunan çox vacib bir amildir. Möhtəşəm lider, həmçinin humanitar elmlərin, xüsusilə də dilimizin, tariximizin və ədəbiyyatımızın tədrisinin milli müstəqilliyimizə uyğun olaraq yenilənməli olduğuna inanırdı. Bu təsadüf deyil. Gənc nəsillərin milli mənəvi ideologiyaya yiyələnməsi səbəbindən gələcək inşaatçılar məktəbdə başlayır və bunun müvafiq təşkil ölkəmiz üçün çox vacibdir.

Buna səbəbdən ümummilli liderimiz təklif etdi: "Milli məfkurəmizi hər yerdə hər zaman tətbiq edə bilmək üçün Azərbaycan xalqının şanlı tarixini

məktəblərdə tədris etməyə diqqət yetirmək lazımlıdır. Hər bir azərbaycanlı öz şanlı tarixini və tarixi mənşələrini bilməlidir. Ulu öndərimiz Azərbaycanın dövlət xüsusiyyətlərini, dilini, ədəbiyyatını və mədəniyyətini öyrənməyə eyni ciddi vəzifələr qoymuşdur.

Bildiyimiz kimi, ulu öndərin təlim, təhsil sahəsindəki nəzəri görüşləri arasında təhsilin məzmununu dövlətimizin prinsipləri əsasında qurulması fikrinin təsdiqlənməsi xüsusilə yer tutur.

Təhsilin keyfiyyəti, yüksək savadlılıq və dərin bilik tələbələrin müasir tələblər səviyyəsinə tam uyğun formalaşması üçün yeganə bir şərt deyildir. Bu problemi diqqətlə incələyən müdrik insan Heydər Əliyev tələbələrin əqidələrinin mənəvi kamilliyi və saflığının başqa vacib amilini gördü. Başqa sözlə desək, bu siyasətdə təhsil və təlimin, dəyərli biliyin və yüksək mənəvi dəyərlərin vəhdəti çox vacib bir prinsip olaraq qanuniləşdirilmişdir.

Təhsil müəssisələrinin tərbiyə funksiyasına daha çox diqqət yetirən liderin dəyərli sözləri bu böyük həqiqətin ifadəsidir: "Gənclərimizi milli mənəvi dəyərlərimizə əsaslanan təhsil müəssisələrində tərbiyə etmək, mənəvi cəhətdən sağlam və sadələvh insan yetişdirmək problemi əsas götürülməlidir".

Dövlətimizin təhsil sisteminin başlıca məqsəd və vəzifələrindən danışan dahi Əliyev təhsil prosesinin düzgün təşkili, böyük addımların atılmasından, ideyaların və vəzifələrin həyata keçirilməsindən danışdı. Xalqın və bütün respublikanın gələcəyi üçün çox mühüm olduğunu vurğuladı: "Günümüzdə təhsilimizin əsas məqsədi gənc nəsilləri, uşaqları tərbiyələndirmək və təhsilləndirməklə yanaşı onları gələcəyə hazırlamaqdır. Bütün bunlarla bərabər, ən böyük, ən önəmli məqsəd vətəndaşlarımızı maarifləndirmək və müstəqil cəmiyyətimizin dəyərli üzvlərini yetişdirməkdir".

Müstəqil respublikamızın təhsilin, təlimin qarşısında duran məqsəd və vəzifələrindən danışan dahi H. Əliyev təhsilin düzgün təşkilinin böyük işlərin, ideyaların, vəzifələrin, insanların və bütün ölkənin gələcəyinin həyata keçirilməsi üçün çox vacib olduğunu vurğuladı: "Təhsilimizin birinci məqsədi gənc nəsillər, uşaqlar və tərbiyə vermək və onları gələcəyə hazırlamaqdır. Ancaq eyni zamanda, ən böyük məqsəd Azərbaycan vətəndaşlarını maarifləndirmək, müstəqil cəmiyyətimizin dəyərli üzvlərini hazırlamaqdır."

Təlim və tərbiyə prosesində peşə təhsili, müəllim hazırlığı və əxlaq vacibdir. "Özünü öyrənməyə həsr edən insan ən şərəfli şəxsdir" deyən mükəmməl rəhbərimizin müdrik lideri dedi. Bu yüksək keyfiyyətlər üstünlük təşkil etməli və nümunə olmalıdır: "Bir gənc, məktəbə və universitetə əsaslanan gələcəyin Azərbaycan vətəndaşı, hər şeydən əvvəl mənəvi cəhətdən təmiz olmalıdır. Buna görə universitetlərdə və orta məktəblərdə mənəvi təmizlik hökm sürməlidir ... Buna görə müəllimlər və müəllimlər vətənpərvər olmalı və gənclərin vətənpərvərliyini aşılaya bilirlər."

Məktəbin və orada işləyən müəllim heyətinin işi ölkədə təhsilin hərtərəfli inkişafı, təhsil prosesində vacib, müxtəlif vəzifələrin uğurla yerinə yetirilməsi üçün kifayət deyil. Gənclərin və gənclərin, xüsusən də məktəbin və ailənin birgə fəaliyyətində təhsilli mütəxəssislər və gələcəyin dəyərli vətəndaşları kimi yetişmələri üçün bütün cəmiyyət narahat olmalıdır. Bu problemi diqqət mərkəzinə çəkən ümummilli liderimiz dedi: "Qarşılıqlı təsir olmazsa, məktəb və ailə arasında əməkdaşlıq olmazsa ideal bir təhsil ola bilməz. Çünki təlim, tərbiyə, təhsil prosesi çox mürəkkəb bir prosesdir və onun effektivliyi valideynlərin və müəllimlərin birgə söyləri ilə artırılmalıdır".

Qısacası, Heydər Əliyevin tərbiyə və təlimdəki nəzəri konsepsiyası çox qiymətlidir, öz dəyərini və əhəmiyyətini dövrümüzdə və sonrakı əsrlərdə saxlaya bilər. Bu konsepsiya hər bir tələbənin, hər bir müəllimin, ümumiyyətlə hər bir Azərbaycan vətəndaşının devizi və fəaliyyətidir.

Dahi rəhbər təhsil sahəsində zəngin bir irsə sahibdir, uzun müddət təhsilin inkişafı üçün çox böyük işlər görmüşdür və bu sahədə irəliləyişlər əldə etmişdir. Respublikamızda təhsilin bütün pillələrində əsas yüksəliş məhz ulu öndərin adıyla bağlıdır. "Kənd orta məktəblərinin iş şəraitinin daha da yaxşılaşdırılması tədbirləri" [1973], "Orta məktəblər üçün pulsuz dərslərə keçid zamanı məktəb şagirdləri" [1978] ilk rəhbərliyinin mühüm uğurlarından biridir.

Həmin dövrdə məktəblər şəbəkəsinin genişlənməsi, texniki bazanın və insan resurslarının əsaslı inkişafı xüsusi qeyd edilməlidir. Beləliklə, 1979-cu ildə orta məktəblərin sayı son 10 illə müqayisədə 765-dən 2177-ə yüksəldi. Keçən əsrin 69-82-ci illərdə Respublikamızda 350 mindən çox yerlik 849 orta məktəb tikildi və istifadəyə verildi, həmçinin məktəbəqədər müəssisələrin sayı da artdı. Məktəbləri lazımlı vasitələrlə təmin etmək heç də asan iş deyildi. Məktəblərin zəruri ehtiyaclarla tam təmini üçün çox şey göstərilmişdir.

Ulu öndərin hər zaman nəzərində olan məsələlərdən biri ali təhsil və orta ixtisas təhsili idi. Əvvəlki illərlə müqayisə etsək 1982-ci ildə vətənimizdə ali təhsil müəssisələrinin sayı artmışdır. 12-dən 17-yə yüksəlmişdir. Təbii ki, tələbələrin sayında da ciddi artıma səbəb olmuşdur. 70 min idisə daha sonra 100 minə qədər artdı. H. Əliyev respublikanın ehtiyac duyduğu peşələr üzrə xaricdə ali təhsilin alınmasına xüsusi dəyər vermiş və büdcə ayırmışdır. Keçən yüzilliyin 70-80-ci illərində H. Əliyevin təşəbbüsü və qayğısı nəticəsində SSRİ-nin ən tanınmış ali məktəblərinin 170-dən çoxunda azərbaycanlı gənclər təhsil almışdır.

Bunu da qeyd edə bilərik ki, həmin dövrə qədər xaricdə təhsil alanların 40%-i azərbaycanlı idi. Ümummilli liderimizin rəhbərliyə başladığı andan etibarən xaricdə təhsil almağa göndərilənlərin sayında ciddi artım olub. Belə ki, oxumağa gedənlərin sayı ildənildə dəfələrlə artıb, həmçinin milli tərkibi də dəyişmişdir. Qeyd edək ki, 70-80-ci illərdə vətənimizdən kənarında təhsil alması

üçün göndərilənlərin böyük bir qismi - 97,7 faizi məhz bizim xalqımızın nümayəndələri idi.

Uğurlu siyasətçinin böyük uzaqgörənliklə verdiyi önəmli qərarlardan biri keçən əsrin 70-ci illərində gənclərimizin hərbi təlimə cəlb olunması, bu sahədə təhsilləndirilməsi, bilik və bacarıqlara yiyələnməsi sahəsində mühüm sistemli tədbirlərin həyata keçirilməsidir.

XX əsrin 82-87-ci illərində H. Əliyev Nazirlər Soveti Sədrinin birinci dərəcəli müavini olaraq çalışıb. İdarəçilik bacarıqları ilə öz sözünü demiş bu şəxs bütün ölkədə təhsil islahatlarına rəhbərlik edib və bununla yanaşı, xalqımızın təhsilinə də ardıcıl qayğısını davam etdirib.

Müstəqilliyi əldə etdikdən sonra ulu öndər təhsilin milli təməllər üzərində yenidən başdan qurulmasını, bu təməllərin əsl inkişafa qovuşmasını planlaşdırmışdır. Bütün bunlar məhz H.Əliyev dühasının təşəbbüsü ilə gerçəkləşmişdir. Təhsil sistemimizin qarşılmalı olduğu böyük iş diqqəti yönəldərək dedi: "Bugün ölkədəki bütün təhsil müəssisələrinin - liseylərin, peşə məktəblərinin, kollec və universitetlərin verdikləri təhsili yaxşılaşdırma üçün ciddi tədbirlər görülməlidir. İnanıram ki, bu həm qəbul ediləcək Təhsil Qanununda, həmçinin təhsil islahatları ilə əlaqəli qəbul olunacaq qanun və qərarlarda da öz əksini tapacaqdır".

Bütün bunlardan əlavə, O, haqlı olaraq vurğuladı: "İndi isə təhsil sistemimiz vətənimizin gələcəkdəki yüksəlişini təmin etməlidir. Yalnız bu şəkildə ediləcək islahatlar Azərbaycanın milli maraqlarının inkişafını təmin edə bilər. Dahi rəhbərin Azərbaycanda aparılacaq islahatları və əsas yenidən qurmanın məqsədi və vəzifələri haqqında dəyərli fikirlər səsləndirmişdir: "Təhsil sistemindəki islahatların, dəyişikliklərin başlıca məqsədi təhsilimizi dünya təhsil standartlarına uyğunlaşdırmaqdır. Prinsiplərə əməl olunmalıdır ki, inkişaf təmin edilsin. Bu yolu davam etdirsək, qısa müddət ərzində Azərbaycan təhsil sistemini dünya standartlarına uyğun ola bilər".

Heydər Əliyev ənənələrlə müasirliyin üzvi birliyini, habelə uzun illərlə çalışıb qazandığı qiymətli təcrübədən yararlanaraq milli təhsil konsepsiyasının həyata keçirilməsində islahatların aparılmasının vacib olduğunu düşünür. Ulu öndər müəllimlərə xitabən dedi: "Təhsildə islahatların aparılması çox vacibdir ... Məsləhətim: formallığa yol verməmək, milli ənənələrimizdən kənara çıxmamaq üçün düşüncəli şəkildə islah etmək. Doğrudan da, bu, Azərbaycan təhsilini daim dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təhsili səviyyəsinə gətirməlidir və mövcud yaxşı işləri korlamamaq üçün səhvlərə yol verilməməlidir".

Gələcəkdə əldə olunması planlaşdırılan nəticələrin təhlil edilməsi və qiymətləndirilməsi ilə sistemli formada təhsil sistemində bir sıra islahatlarının həyata keçirilməsi vacibdir. Təhsilimizin böyük müdiri demişdir: "Biz təhsildə yeniliyin olmasından yanayıq, dünya təcrübəsindən yararlanmaq, səmərəli istifadə etmək istəyirik. Ancaq onu da dərk etməliyik ki, bu iş sistemli

olmalıdır. Bu işləri həyata keçirərkən yaxın və uzun müddətdə əldə ediləcək nəticələri hesablamaq, nəzərə almaq lazımdır. "

İslahatlar zərurətdən yaranır və heç biri təsadüfi olmadığı Heydər Əliyevin təlimlərində belə əsaslandırılmışdır ki: "Təhsil həddindən artıq həssas bir sahədir. Fərqli birləşmələr manipulyasiya üçün bir yer olması mümkün deyil... Təhsilimizi daha da yüksəltmək, inkişaf etdirmək üçün bu günün və gələcəyin ehtiyaclarına daha yaxşı uyğunlaşmaq üçün islahatlar aparmamalıyıq. "[11]

Ümummilli lider Azərbaycan Respublikasının ümumi orta təhsilinin dövlət standartının qəbul edilməsi və Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi qərara (1999-cu il 26 aprel) uyğun formada edilən islahatlar öz töhfəsini təhsil sistemindəki vacib yeniliklərə verdi. Ulu öndərin imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında Təhsil İslahatı üzrə Dövlət Komissiyasının yaradılması haqqında"(30 mart 1998-ci il) adlı sərəncamına uyğun formada təhsilin hər bir sahəsini əhatə edən bir islahat proqramı hazırlanmışdır.

15 iyun 1999-cu ildə imzalanmış Fərman ilə "Azərbaycan Respublikasının Təhsil İslahatı Proqramı" ilə qəbul edilmiş, bu fərmanla təhsil sahəsində hərtərəfli inkişaf üçün geniş imkanlar yaradan dəyərli dövlət konsepsiyasındandır.

Ümumiyyətlə, qəbul edilmiş qərar, sərəncam və fərmanlar, onların icrası müstəqil Azərbaycanda dünya standartlarına inteqrasiya olunmuş yanaşma, tərəqqi, məzmunun yenilənməsi və maddi-texniki təminat təmin etdi.

Müasir təlim-təhsil mərkəzlərinin yaradılması, bu mərkəzlərin yeni tədris vəsaitləri ilə təmin olunması, dövlət hesabına tam ödənişsiz kitablarla təmin olunması, vəziyyətlərinin xeyli yaxşılaşdırılması, istedadlı, təhsilə can atan şəxslərə qarşı olan dövlət qayğısı, bu gənclərin xaricə təhsil almağa və işləməyə göndərilməsi və digər sahələrdə görülmüş işlər Heydər Əliyevin uğurlu siyasətinin nəticəsi idi. Görülməmiş xidmətlər müstəqil dövlətimizdə təhsil siyasətinin geniş üfüqlərini göstərir. Dövlətin qayğısı nəticəsində 1993-2001-ci illərdə müəllimlərin maaşı 9 dəfə artırıldı.

Bir sözlə, son 40 ildə təhsilimizin inkişafı və böyüməsi ümummilli liderin adı ilə bağlıdır.

Günümüzdə Azərbaycanda və Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan NMR-də ulu öndərin siyasi ənənələri bütün sahələrdə davam etdirilir və kifayət qədər uğurlar əldə edilir. Təhsil sahəsində görülən əsas işlər də bu siyasətin tərkibinə aiddir.

Muxtar respublikada tikilən və fəaliyyət göstərən təhsil müəssisələrinin sayı daim artır və bu təhsil ocaqları ən müasir maddi-texniki bazaya malikdir, təhsilin keyfiyyəti və səviyyəsini yüksəltmək tədbirləri təqdirə layiqdir və bu baxımdan xüsusilə əhəmiyyətlidir. Azərbaycanda, o cümlədən Naxçıvanda

təhsilin sürətli inkişafı və uğuru əbədi həyatda maarifləndirmə bayramıdır. Ulu öndərin də dediyi kimi: "Təhsil millətin gələcəyidir".

Bütün bunlara əsasən deyə bilərik ki, Heydər Əliyevin idarəetmə təcrübəsindən istifadə məqsədyönlü olmalıdır. Ulu Öndərin hakimiyyətə gəldiyi illərdə təhsil sistemimiz gözlənilmədən böyüdüyü kimi, bu gün də belə böyümə və inkişafa nail olmaq üçün belə dəyərli təcrübədən istifadə etmək vacibdir.

Heydər Əliyevin idarəetmə təcrübəsindən istifadə etmək təhsilimizin inkişafına güclü təkan verir. Ümummilli liderin həyata keçirdiyi islahatlardan və tədbirlərdən çox şey öyrənmək olar.

Şübhə yoxdur ki, ümummilli liderimizin zəkasını, onun millətimizə qarşı etdiyi xidmətləri axıra qədər öyrənməyimiz mümkün deyildir. Dahi şəxsiyyətin ucalığını, onun millətimizin rifahı üçün gördüyü vacib tədbirlərin əhəmiyyətini başa düşə bilmək üçün çox vaxt lazımdır. Vaxt ötdükcə isə bu dahi şəxsin ismi Xalqımızın simvoluna, əməllərisə cəsarət rəmzinə çevrilməkdədir.

Dünya şöhrətli insanların siyasi olimpiyadada qələbə qazanan əfsanəvi şəxsiyyət H.Əliyev barəsində heyranlıqla və hörmətlə danışdıqlarının şahidi oluruq. Müasir dünya liderləri, görkəmli dövlət xadimləri və siyasətçiləri tərəfindən dünyada ucalığı etiraf edilmiş, eləcə də Amerikanın keçmiş lideri C.Buşun "mübahisəsiz lider", Türkiyənin Prezidenti R.T.Ərdoğanın "türk millətinin məşhur və sevimli lideri", Rusiyanın ölkə başçısı V.Putinin "siyasət nəhəngi", Fransanın keçmiş ölkə başçısı J.Şirakin "fövqaladə şəxs" dedikləri Milli liderimizin böyüklüyü bu gün gözümüzün önündə canlanır və ürəklərimizdə yenidən fəxr və qürur hissləri hökm sürür.

Azərbaycan xalqı H.Əliyev kimi dünyada hörmət edilən və qəbul olunan ümummilli lideri olduğu üçün xoşbəxtdir. Bu gün hər kəs müstəqil Azərbaycan dövlətinin tariximizə qızıl hərflərlə yazılmış H.Əliyevin şah əsəri olduğunu dərk edə bilərik. Sözsüz ki, xalqımız öz keçmişində və qəlbində onu daim yaşadacaq, illər ötsə də, ölkəmizin və dahi liderimizin ismi bütün yer üzündə eşidiləcəkdir. Dahi şəxsiyyətin siyasət taktikasını davam etdirən xalqımız ölkə başçısı İ. Əliyevin hakimiyyəti altında tarixinin şanlı səhifələrini yazmaqda, zirvələri fəth etməkdə davam edəcəkdir.

Dahi liderin dövlətçilik ideyalarının elmi və nəzəri əsasları yalnız bu günümüz üçün yox, gələcəyimiz üçün də çox vacibdir. Bu illər ərzində bunu daha şəffaf görüb və başa düşdük. Heydər Əliyev İdarəetmə Məktəbi geniş təcrübə məktəbidir, tükənməyən sərvətdir. Zaman ötdükcə həmin təcrübə gələcək zamanda daha çox nəsilərə fayda gətirəcəkdir. Ümummilli liderimiz mükəmməl təşkilatçılıq bacarığı və çoxşaxəli səmərəli işi sayəsində idarəetmə elmini yalnız praktikada yox, həm də nəzəriyyədə zənginləşdirdi. Bunların hamısı digər dövlətlərə yararlı olduğu üçün beynəlxalq əhəmiyyətli zəngin mirasdır. Bununla iftixar etməliyik, qorumalıyıq və bu sərvətdən daim zövq almalıyıq. Günümüzdə Azərbaycanın azad dövlətlərin geniş praktikasına

əsaslanan dövlət idarəetmə sistemi yaradılmışdır. Sevindirici haldır ki, idarəetmə sisteminə bir çox istedadlı və enerjili işçi yetişdirilmişdir. Buna görə də, ictimai həyatın demək olar ki, sahələrinin hamısında yüksək səviyyədə insan resurslarına sahibik. Buna parlaq və aydın bir intellekt, zəngin bilik və təcrübə, çoxşaxəli fəaliyyət və ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin zəhməti sayəsində nail olduq. Ulu öndərin miras qoyduğu bu zəngin təcrübəyə əsaslanmaqla, beynəlxalq təcrübəyə əsasən, idarəetmə mədəniyyətimizi davamlı inkişaf etdirməliyik, zənginləşdirməliyik və artırmalıyıq, yeni dünyamızın tələblərinə cavab verən insan resurslarımızı inkişaf etdirməliyik. Unuda bilmərik ki, dövlətimizin gələcəyi və bugünü həmin insan resurslarının ustalıq dərəcəsindən asılıdır. Bunları liderimizin dövlət idarəçiliyi ilə bağlı fikirləri, zəngin idarəetmə məktəbi bizə məsləhət görür.

Təbii ki, Azərbaycan kimi hər bir ölkənin təhsil sistemə rəhbər kadr hazırlanması problemi xüsusi əhəmiyyət kəsb eləyir. Beləliklə, Azərbaycanda qanunun aliliyi ilə tənzimlənən demokratik dövlət quruculuğu prosesi dövlət müstəqilliyimizi sürətləndirdikcə və iqtisadiyyatın inkişaf tempi artdıqca, idarəçilik sistemini daha çox inkişaf etdirmək və effektivliyinin artırmaq mövzuları gün üzünə çıxarılır. İdarəetmənin səmərəliliyi savadlı şəxslərin hazırlanmasından və işə qəbul edilməsindən asılı olmalıdır. Beləliklə, dövlət strukturlarının işinin keyfiyyəti və səmərəliliyi dövlət məmurlarının bacarıq və ixtisaslarından çox dərəcədə asılıdır.

Ulu öndərin əvəz olunmaz təcrübələrindən faydalanıb istifadə edən prezidentimiz İlham Əliyev cənabları dövlətimizin inkişaf etməsi üçün təhsilin vacibliyini hər zaman vurğulayır və Azərbaycan xalqının daha təhsilli bilikli olması üçün bir çox işlər görüb tədbirlər həyata keçirir. Xüsusilə də gənclərdə elmə, biliyə, təhsilə olan marağı artırmaq üçün bir çox addımlar atılır. Belə ki, dövlət hesabına nəinki Azərbaycanda hətta xarici ölkələrdə də təhsil almaq mümkündür.

Bütün bunlar ulu öndər Heydər Əliyevin ölkəmizə mirasıdır. Çünki, təhsilsiz bir dövlətin iqtisadiyyatı çökməyə məhkumdur. Bu da daha böyük problemlərin başlanğıcını gətirir.

Ədəbiyyat

1. Əliyev H.Ə. Dövlət xalq üçündür,- Bakı: Adiloğlu, 2008,- 400 s.
2. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir, Çoxcildliyin I-X cildlərinin köməkçi göstəricisi, M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli kitabxanası, Bakı: 2010, 512 s.
3. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir, 38 cilddə, 1 cild, Bakı: Azərneşr, 1997, 612 s.

4. Əliyev Z.H., İsmayılov N.İ. Azərbaycan bibliografiyasını zənginləşdirən dəyərli töhfə: Dünyanın görkəmli dövlət xadimi (H.Əliyev: Biblioqrafik məlumat kitabı haqqında) //Respublika 2003.- 13 iyun,- S. 1-2.
5. Heydər Əliyev və Azərbaycan elmi: Biblioqrafik göstərici /Tərt.ed: A.Əliyeva Kəngərli.- Bakı: Şərq-Qərb, 2010, 424 s.
6. Heydər Əliyev: Biblioqrafik məlumat kitabı /Tərt ed. A.Xələfov, S.Sadıqova,- Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2003, 430s.
7. <http://www.elm.az/az/presidium/library/index.htm>